

Bibliyografya

Survey of current inflationary and deflationary tendencies (Cari enflasyon ve deflasyon temayüllerine bir bakış), Department of Economic affairs, U.N.O., Lake Success, New-York, Eylül 1947, sahife: 87.

Bu broşür, Birleşmiş Milletler iktisadî şubesinin, dünyanın başlıca iktisadî meselelerinin tetkikine hasredilmiş ilk eserlerinden biridir. Broşür, üç memleket grupundaki ekonomik temayüllerin tetkikine tahsis edilmiştir. Bu üç grup, sıra ile Birleşik Amerika Devletlerini, saniyen harp tahribatına uğramış bazı Avrupa memleketlerini, ve nihayet Hindistan ve Cenubî Amerika Devletleri gibi az inkişaf etmiş memleketleri ihtiva etmektedir. Amerika için, 1947 sonunda, mecmu talepte küçük bir sukutun yukuuna dair tahmin müstesna, raporun taşıdığı isme rağmen, bundan hasıl olan umumî manzara, aşağı yukarı tamamıyla bir enflasyon manzarasıdır.

Raporun, Amerikanın müstakbel ekonomik durumuna dair tahminleri, umumî efektif talepte bir sukutu ve fakat gıda maddeleri sahasında enflasyon tazyikinin bir artışını deriş etmektedir. Bu tahminler iktisadî sahada ileriye görmenin ne kadar güç bir iş olduğunu tekrar meydana çıkarmaktadır. Filhakika, bilindiği gibi, hâdiseler tahminlerin aşağı yukarı tam hilâfına cereyan etmiştir. Filhakika, Amerikan millî gelinde bir azalma şöyle dursun, bilâkis yeni artışlar kaydedilmiştir. Diğer taraftan bilhassa hububat fiyatları, bir kaç ay evvel, kat'î olarak düşmeğe başlamışlardır.

Tahminlerin doğru çıkmayışı, raporda yapılan faraziyelerin hâdiselere uymamasından ileri gelmiştir. Raporun yazıldığı tarihte tahmin edilemiyen en mühim âmil, A.B.D. tarafından, *Marshall plânı* mucibince verilen geniş harici kredilerdir. Diğer tahmin edilemiyen âmiller, siyasi gerginliğin artması üzerine, Amerikan müdafaası için hükümetin ayırdığı tahsisatı arttırması keyfiyeti ve 1948 mahsulünün bütün dünyada çok iyi olacağına dair gelen haberlerdir. Bu inkişaflar, Amerikada bir buhran ihtimalini uzaklaştırmışlar ve hububat fiyatlarında bir sukuta müncer olmuşlardır.

Şimdi, raporda mevzuubahs olan memleket gruplarını teker teker ele alalım:

Dediğimiz gibi Amerikada 1947 sonunda hafif bir konjonktürel gerilemenin vukuu tahmin edilmektedir. Bu neticeye, bir taraftan, tam istihdamın devamı farzedilerek, 1947 sonu için millî gelir seviyesi hakkında, ve diğer taraftan millî sarfiyatın veya mecmu efektif talebin müstakbel hacmi hakkında yapılan tahminler vasıtasıyla varılmaktadır. Meselelerin bu şekilde ele alınması *Keynes'in* nazariyesi temellerine istinat etmektedir. Millî sarfiyatı teşkil eden unsurlardan ikisinde yani sâfi ihraçat miktarıyla müteşebbis stoklarının artış haddinde, azalmaların vukuu tahmin edilmektedir. Böylece mecmu talepte senelik 3 milyon dolarlık bir sukut beklenmektedir. Söylediğimiz gibi bu tahminler tahakkuk etmemiştir. Maamafih raporda, bu son rakamın, tahminlerin hata payı dahilinde olduğu tasrih edilmiştir. Bu münasebetle, sürekli olmıyan malların istihlâk miktarları tahmin edilirken, bu miktarın, bir müddet için kabili sarf olan, gelirin değişmiyen bir nisbetini (yani %81-82) teşkil edeceği farzedilmektedir. Diğer taraftan, kabili sarf gelirin, 1947 ilk yarısında 169,9 milyondan, 1947 ikinci yarısında, 178.0 milyon yükseleceği beklenmektedir. Fakat, gelir-istihlâk fonksiyonunun normal şekline göre, mevzuubahs nisbetin, bilhassa sürekli olmıyan malların istihlâki halinde, gelirin artması neticesinde azalacağını derpiş etmek daha doğru değil midir?

Harp tahribine uğrıyan bazı Avrupa memleketlerine tahsis edilen kısımda, U.N.O. nun iktisadî şubesi, İngiltere ile Fransa ve İtalyanın vaziyetleri arasındaki farkları belirtmektedir. Filhakika, İngilterenin sıkı bir tarzda kontrola tâbi tutulan ekonomisinde, başlıca mesele, emek gücü miktarının arttırılması ve tediye müvazenesinde açığın giderilmesidir. Halbuki ekonomileri çok daha serbest olan Fransa ve İtalya halinde, enflasyon tazyikinin hafifletilmesi, bütçe açıklarının azaltılmasına ve şü-müllü bir vergi reformuna bağlıdır. Rapor, bu son iki memlekette, tasarruf temayülünün (tasarrufun mecmu hacmi mi, kastedilerek?) tasarruf ihtiyaçlarıyla muvazene haline getirilmesinin, fiyat seviyesinin ücret haddine nazaran yükselmesi suretiyle temin edildiğini tebarüz ettirmektedir. Reel ücretlerde ehemmiyetli sukutlar vuku bulmuştur.

Polonya ve Yugoslavyada, millî gelirler harp evveline nazaran, henüz, çok alçaktır, fakat enflasyon tehlikesi, nakit tedavülünü azaltan ve banka hesaplarını bloke eden şiddetli bir para reformu sayesinde bertaraf edilmiştir.

Nihayet Broşür, Hindistan ve Cenubî Amerika Devletleri gibi az inkişaf etmiş bazı memleketlerin iktisadî vaziyetlerini de tetkik etmektedir. Birleşmiş Milletler iktisadî şubesinin Hindistan hakkındaki mütalâaları, Türk iktisatçıları için bilhassa şayanı dikkattir, çünkü Türkiye'deki

vaziyetin, Hindistandaki vaziyete çok benzer tarafları vardır. Hindistanda enflasyon, harp esnasında meydana gelen büyük bütçe açıklarının mahsulüdür. Bununla beraber, fiyat artışları, gıda maddelerinin istihsalini çoğaltmaya muvaffak olmamıştır. 1940—1946 devresinde Hindistan ekonomisinde derin bünye değişiklikleri vuku bulmamıştır. Bu umumî manzara, Türkiyede harp sonrası senelerinde görülen vaziyete çok müşabihdir. Broşürün, Hindistan ekonomisi hakkında yaptığı teşhis için aynı hükme belki varılabilir. Birleşmiş Milletlerin iktisadî şubesi, Hindistanın harp sonrası ekonomisinde en ehemmiyetli meselelerin gizli işsizlik ve devamlı bir enflasyon tazyikinden ibaret olduğunu belirtmektedir.

Hindistandaki gizli işsizlik meselesine dair Broşürün tahlili tenkit edilebilir. Ziraatta gizli işsizlik, ziraî nüfusun, ziraî işletmelerin büyüklüğü ve ihtiyaçlarına uygun olan seviyeden daha üstün bir seviyede bulunmasından ileri gelmektedir. (Nitekim broşürün 51 inci sahifesinde böyle tarif edilmiştir). Fakat işsizliği hesaplarken, Birleşmiş Milletlerin iktisadî şubesi, işsizlerin sayısını, iş bulma merkezlerine kendilerini kaydettiren eski askerler ve mühimmat fabrikalarından çıkarılan işçilerin yekûnuna müsavi kılmakla, gizli değil açık bir işsizliği kastettiği intibayı uyandırıyor. 1,5 milyonluk bir işsizlik miktarına dair yapılan tahminin, gizli işsizliğe mi veya açık işsizliğe mi taallük ettiği pek vazih değildir. Bizim görüşümüze nazaran, bu gizliden ziyade açık bir işsizlik misalidir.

Bütçe açıklarının azaltılmasına rağmen, Hindistanda enflasyon tazyikinin devamı şu iki sebebe atfedilmektedir: a) hususî investisyonlarda vuku bulan mühim artışlar, b) istihlâk mallarına karşı tehir edilmiş bir talebin mevcudiyeti.

Broşür, Hint ekonomisinin inkişafını temin etmek üzere hazırlanan *Bombay plânını* da tetkik etmektedir. *Bombay plânı*, 15 senelik bir müddet içinde, Hindistan millî gelirini üç misline çıkarmayı, yani, takriben 12.000 milyon rupiden 66.000 milyon rupiye çıkarmayı istihdaf etmektedir. Broşürdeki tahmine göre, bugünkü fiyatlarla, *Bombay plânı'nın* tatbikinin ilk senesi için icabedecek dahilî investisyonların kıymeti 4.800 milyon rupiyi bulacaktır. Bu rakam harp senelerindeki bütçe açıklarının azamî haddine tekabül etmektedir. Broşürün muharrirleri, çok doğru olarak, bu seviyedeki investisyonların, ağır vergilendirme tedbirleriyle tamamlanmayacak olursa, yüksek derecede enflasyon yaratıcı olacaklarını söylemektedirler.

Osman OKYAR.